

FŐVÁROS.

Egy ötvenéves fővárosi intézet.

Irta Kremmer Dezső dr.,

a Fővárosi Nyilvános Könyvtár igazgatója.

A most folyó évtized sivár mélyéből egymásután bukkantak fel a lánglelkű magyar költők, tudósok évszázados képei, hogy bennünket, maradék magyarokat vigasztaljanak. E vigasztalásra sohasem volt oly égető szükségünk, mint most, amikor háromfelé tépett, sebekkel borított hazánk közművelődési intézményeinek egész tömegét vesztette el, szinte pótolhatatlan kárára az ezeresztendős magyar művelődésnek. Ezért fokozott éberséggel kell védnünk, óvnunk megmaradt kulturintézeinket, mint az új magyar jövőt védő várakat. Megint elértünk egy szerény félszázados évfordulóhoz. A Fővárosi Könyvtár ez évben töltötte be fennállásának ötvenedik évét.

Már születése is oly különös volt ez intézetnek, telve a meg nem értetés, bizonytalanság ezer gondjával — bajával. 1850-ben Frank Ignác pesti egyetemi tanár végrendeletével Budapest székesfőváros közönségének hagyományozta közel 12.000 kötetes jogtudományi és történeti könyvtárát.

(„... als Anfang iner städtischer Bibliothek“). Huszonnégy évig hanyódott, vetődött hontalanul ez a nagy kincs, míg végre a főváros tanácsa szerény otthont nyújtott a könyvtár töredékének. Évekig az Egyetemi Könyvtár őrizte ez anyagot letétképpen s kapott belőle a Nemzeti Múzeum könyvtára is. Egyik bizottság a másik után született meg, azzal a céllal, hogy végre a könyvtár elhelyezésének kérdését megoldja. Szomorú világot vet ez értékes könyvtár első évtizedének élete az akkori tanács közömbösségére, mert a könyvek legnagyobb része végleg az Egyetemi Könyvtárba vándorolt s ma is ott van. A szinte legértéktelebb töredék, így a statisztikai és közigazgatási munkák, került fővárosi tulajdonba, hogy egy statisztikai hivatali könyvtár alapja legyen. Végre a kilencvenes években felmerült az az eszme, hogy önálló városi könyvtárrá tömörítsék az egyes hivatalokban elszórtan lévő közigazgatási szakmunkákat, a mely városi könyvtár azután a statisztikai hivatali könyvtár igazgatójának vezetése alatt kezdje meg életét. A határkérdések azután évekig tartó surlódásokat idéztek elő, egyfelől a levéltár, másfelől a statisztikai hivatali könyvtár és a tanács között. Mind e surlódás önként megszűnt volna, ha a könyvtár önálló épületének már többször felszínre kerülő kérdését megoldották volna. Az áldatlan belső harc valamennyire nyugvópontra jutott 1899-ben, a mikor is a könyvtár ideiglenes vezetésével Toldy László dr. főlevéltárost bízta meg a tanács. Alig három év leforgásával ismét a statisztikai hivatal ragadta magához a jobb jövőre érdemes városi könyvtárt. Ám az intézet életében mégis haladást jelent ez a változás, mert az új szervezeti szabályzat kimondja, hogy a városi könyvtár személyzete a statisztikai hivatal igazgatójának vezetése alatt önálló státust alkot.

Az önálló célokért küzdő városi könyvtár 1904-ben kapta meg első két tisztviselőjét, Szabó Ervin dr. könyvtárost és Gárdonyi Albert dr. könyvtártisztet. Ettől az időtől fogva elült a vihar s a könyvtár a rendezési munkálatok befejezése után, végre hozzákezdhetett komoly kulturmunkájához: a szakszerű kiépítéshez és a nagyközönség érdekeinek figyelembevételéhez. Mint tudományos jellegű intézet, a könyvtár 1907-ben lép a nagyközönség elé a *Fővárosi Könyvtár Értesítője* című almanakszerű évnegyedes folyóirattal, melynek minden egyes száma értékes tanulmányokat, a beszerzett művek jegyzékét s a külföldi könyvtárakról szóló közleményeket tartalmazza. E nagyjelentőségű kezdés érdeme a nagy tudású Thirring Gusztáv dr. statisztikai hivatali igazgató s egyben könyvtárigazgató nevéhez fűződik.

A könyvtár ezideig a középponti város-háza Károly király-uti szárnyán volt elhelyezve s rövid néhány év alatt oly hatalmas lendülettel fejlődött, hogy 1910-ben egy önálló könyvtáráépület felállítása vált szükségessé. Hatalmas tervek és kezdések születtek meg s mikor majdnem megvalósult az új épület terve, sőt a főváros közgyűlése az építészeket pályatervük benyújtására is felszólította: a kitört világháború mind e remes kezdést elsöpörte. Így került könyvtárunk mai Gróf Károlyi-utcai helyiségébe. Ebben a korszakban kezdi kibontani szárnyait az intézet s a külföldi városi könyvtárakkal élénk csereviszonyba lépve, lassankint egyike lesz a legmodernebb közkönyvtárnak. Nagy ereje és előnye volt ez intézetnek ez időtől fogva az az új, külföldi könyvtárakban már régen bevált rendszer, hogy a kutató közönség tudományos törekvései iránt a könyvtár erre hivatott szaktisztviselői, a könyvtárosok, mindenkor melegen érdek-